

ΗΛΙΑΣ ΜΕΣΣΙΝΑΣ

«Η ΣΥΝΑΓΩΓΗ»

Εκδόσεις ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, Αθήνα 2022

Η συναγωγή είναι ένα κτήριο. Είναι όμως και ένας χώρος ιερός. Μετά την καταστροφή του Ναού της Ιερουσαλήμ, ο θεσμός της συναγωγής μεταλαμπαδεύτηκε σε όλη τη Διασπορά. Έγινε το σημείο αναφοράς, συνάθροισης, προσευχής, γιορτής, χαράς και λύπης των Εβραίων. Στις συναγωγές συγκέντρωσαν και οι Ναζί τους Εβραίους, πριν τους στοιβάξουν σε καμιόνια και από εκεί σε εμπορικά βαγόνια για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τα κρεματόρια στο Ολοκαύτωμα.

Το βιβλίο αυτό είναι τα παρασκήνια πίσω από την έρευνα. Ο διάλογος και η ανησυχία. Η προσδοκία και η σημείωση στο σημειωματάριο. Όλος αυτός ο κόναβος και το κέντημα της εμπειρίας που συχνά χάνεται σε μια επιστημονική δημοσίευση. Τα κείμενα βασίζονται σε πολυετή έρευνα στα ίδια τα κτήρια, σε δημοσιευμένα τεκμήρια και σε αρχεία (έγγραφα, κείμενα, φωτογραφίες) στην Ελλάδα, το Ισραήλ και αλλού, μέρος των οποίων είναι προσβάσιμο και στο διαδίκτυο. Βασίζονται επίσης σε συνεντεύξεις και σε γεγονότα, από την εποχή της έρευνας έως σήμερα. Στην επαφή με ανθρώπους και με τόπους, σε σκηνές που θα θύμιζαν κινηματογραφικό έργο, με κάποια συναγωγή ή ερείπια μιας συναγωγής στο φόντο. Η έκδοση περιλαμβάνει πρωτότυπα αρχιτεκτονικά σχέδια και σκαριφήματα του Ηλία Μεσσίνας.

Ο συγγραφέας Ηλίας Μεσσίνας (1964-):

Αρχιτέκτονας και πολεοδόμος, σύμβουλος αιφορίας και δημόσιας διαβούλευσης. Απόφοιτος του Κολλεγίου Αθηνών, του Yale School of Architecture και κάτοχος διδακτορικού στη Χωροταξία και MSc σε «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Ανέλαβε για πρώτη φορά την εκτενή μελέτη και αποτύπωση των συναγωγών στην Ελλάδα το 1993, την οποία και δημοσίευσε εκτενώς στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Από το 1995 μέχρι σήμερα έχει αναλάβει πρωτοβουλίες με συνεργάτες για τη μελέτη, αναστήλωση, αναπαλαίωση και ανακαίνιση συναγωγών σε πόλεις ανά την Ελλάδα, περιλαμβανομένης και της προστασίας του ψηφιδωτού της αρχαίας συναγωγής στην Αίγινα.

Τα κεφάλαια του βιβλίου:

Η Συναγωγή: Ξάνθη - σε 5 πράξεις

Η ιστορία, σε 5 πράξεις, μας ταξιδεύει σε διαφορετικές περιόδους του κτηρίου - κατά την κατασκευή του το 1926, πριν και αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με τη συμμετοχή ορισμένων ανθρώπων που βίωσαν αυτό το κτήριο, συμπεριλαμβανομένου του συγγραφέα που το επισκέφθηκε και το αποτύπωσε το 1993. Η ιστορία τελειώνει με έναν νεαρό φοιτητή να αναζητά διαμέρισμα στην πολυκατοικία που ανεγέρθηκε στον χώρο, εγείροντας ερωτήματα για την ιερότητα και τη μνήμη του χώρου.

Ο Τρούλος: Κομοτηνή

Μία από τις πιο αξιόλογες συναγωγές που ερευνήθηκαν και μελετήθηκαν από τον συγγραφέα ήταν η συναγωγή Μπεθ Ελ στην Κομοτηνή, που κατεδαφίστηκε το 1994. Ανυπομονώντας να φτάσει στην Κομοτηνή πριν κατερρεύσει το τμήμα της συναγωγής που έστεκε ακόμη, ο αρχιτέκτονας φτάνει στην πόλη όπου τον συναντάει μία γνωστή του από την Κομοτηνή για να του προσφέρει ένα δώρο. Το επόμενο πρωί, όταν έφτασε στο χώρο της συναγωγής για να αποτυπώσει τον τρούλο, τον περίμενε άλλη μια έκπληξη.

Ο Στρατιώτης: Διδυμότειχο

Ένας εξοδούχος φαντάρος, περιπλανιέται στην πόλη του Διδυμότειχου αναζητώντας ίχνη από το εβραϊκό παρελθόν της. Το κέντρο της πόλης, όπου βρίσκεται το μεγάλο τζαμί και κάποτε και η συναγωγή, είναι διαφορετικό τώρα και λιγότεροι άνθρωποι θυμούνται. Ωστόσο, οι περιπλανήσεις του στην πόλη τον φέρνουν στο σημείο της κατεδαφισμένης συναγωγής και καθώς σκάβει για να βρει το δάπεδο που ακόμη σώζεται, ανταμείβεται από αυτά που θα του πει και θα του δείξει ένας άγνωστος που κατοικεί ακριβώς δίπλα και που θυμάται την εβραϊκή κοινότητα.

Το Πρώτο Βήμα: Χαλκίδα

Ο συγγραφέας ξεκίνησε το έργο της έρευνας και μελέτης των συναγωγών της Ελλάδας από τη Χαλκίδα, τον τόπο που γεννήθηκε η γιαγιά του. Η αφήγησή εμπλουτίζεται από την ιστορία της εβραϊκής κοινότητας καθώς τη μοιράζονται στον νεαρό αρχιτέκτονα ντόπιοι Εβραίοι, που τον οδηγούν βήμα-βήμα στο περίγραμμα της εβραϊκής συνοικίας, των εβραϊκών σπιτιών, οικογενειών και επιχειρήσεων και του εβραϊκού νεκροταφείου. Η αφήγηση τον μεταφέρει πίσω στα Ιωάννινα, την περίοδο που αποτύπωσε τη συναγωγή στην παλιά πόλη.

Το Γκέτο: Βέροια

Ένας Ισραηλινός, γεννημένος στη Βέροια, προσπαθεί να ανακτήσει την ελληνική του υπηκοότητα. Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας, ανακαλύπτει ξανά τις ρίζες του στη Βέροια και ακολουθεί και κινηματογραφεί τον πατέρα του σε ένα ταξίδι στη Βέροια, εξήντα χρόνια μετά το Ολοκαύτωμα. Η ιστορία συνυφαίνεται με την ιστορία του συγγραφέα που επισκέπτεται τη συναγωγή τη δεκαετία του '90 και αργότερα επιστρέφει με τις μικρές του κόρες για να μοιραστεί τη δική του εμπειρία στη συναγωγή και το εβραϊκό νεκροταφείο.

Το Ψηφιδωτό: Αίγινα

Η ιστορία ενός ψηφιδωτού δαπέδου που ανήκει σε μια αρχαία συναγωγή, γύρω από την οποία εξελίσσεται η ιστορία δύο αρχαιολόγων ενός Γερμανού και μιας Αμερικανίδας Πολωνοεβραίας, η οποία αργότερα εργάστηκε για την JOINT και βοήθησε στην επανίδρυση των Εβραϊκών κοινοτήτων στην Ελλάδα μετά το Ολοκαύτωμα. Η ιστορία συνυφαίνεται με την έρευνα του συγγραφέα για το ψηφιδωτό και την παρουσίασή του σε έκθεση στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αίγινας.

Έγραψαν για το βιβλίο:

- «Η “Συναγωγή” είναι το ψυχικό υπέδαφος μιας μακράς ερευνητικής δουλειάς, που περισσότερο μοιάζει με εσωτερικό κάλεσμα. Εκκινεί από την αίσθηση του χρέους, εκβάλλει στην κινητοποίηση συνειδήσεων. Ο αρχιτέκτων Ηλίας Μεσσίνας υπήρξε από τους πρώτους, όταν σε νεαρή ηλικία και μέσα σε ένα κλίμα σχετικής αδιαφορίας αν όχι αρνητισμού, έθεσε στον δημόσιο διάλογο το ζήτημα της διάσωσης όσων Συναγωγών έστεκαν ακόμη όρθιες στην Ελλάδα.

Με το νέο του βιβλίο, ο Ηλίας Μεσσίνας παγιώνει τη θέση του ως ενός ερευνητή που υπηρετεί πιστά την πολυπολιτισμικότητα και ιστορική συνέχεια του αρχιτεκτονικού πλούτου των Ελληνικών πόλεων και το ιστορικό αποτύπωμα μιας πολιτισμικής και θρησκευτικής μειονότητας και τη θέση της στο μέλλον».

Νίκος Βατόπουλος, Δημοσιογράφος 'Η Καθημερινή', Συγγραφέας.

- «Θαυμάσιο. Ταξίδι στην Ελλάδα μέσα από τις συναγωγές του ελληνικού εβραϊσμού και ταυτόχρονα ανθρώπινες ιστορίες, που μοιάζουν με διηγήματα. Εκπληκτικό το τελευταίο κομμάτι. Μια συγκλονιστική ανασκαφή στη ζωή της Belle Mazur, της μυθιστορηματικής πολωνοεβραίας αρχαιολόγου που έψαχνε την αρχαία συναγωγή της Αίγινας».

Νίκος Μπακουνάκης, Καθηγητής Τεχνικών Αφήγησης, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Συγγραφέας, Δημοσιογράφος

- «Κείμενα σπονδυλωτά που ρίχνουν ισχυρές ριπές από το παρελθόν. Ο συγγραφέας τους, σαν το παιδί που δεν φοβάται το σκοτάδι, ψάχνει να βρει εκείνους που δεν είναι πια εκεί... Αρχιτέκτονας καθώς είναι, χτίζει γέφυρες για να διαβεί τα σκοτεινά μονοπάτια της Ιστορίας και τα καταφέρνει! Το τίμημα, μεγάλο: η ματιά του στο τέλος του ταξιδιού έχει χάσει κάτι από την αθωότητά της.»

Φωτεινή Τομαή, Ιστορικός, Πρέσβης ε.τ.

- «Τόποι προσευχής και τέλεσης πράξεων υψηλού συμβολισμού, πράξεων απαραίτητων για την ιστορική συνείδηση και την κοινωνική συνοχή κάθε εβραϊκής κοινότητας, οι συναγωγές ως κτίσματα, άλλοτε πολυτελή, άλλοτε ταπεινά, ανήκουν λόγω χρήσεως και πνευματικού περιεχομένου σε εκείνο το είδος κτηρίων που κατ' εξοχήν υπηρετούν τον δημόσιο βίο, ενώ ταυτοχρόνως είναι ιστορικά μνημεία, άξια σεβασμού και μελέτης. Με αυτή την πεποίθηση ο Ηλίας Μεσσίνας μελέτησε συστηματικά πλήθος συναγωγών, συμβάλλοντας αποφασιστικά στις έως τώρα προσπάθειες προστασίας και συντήρησης αυτών. Ακολουθώντας συγκέντρωσε στο παρόν βιβλίο με κάθε συντομία πλήθος ιστορικών πληροφοριών, προσωπικών παρατηρήσεων και μαρτυριών παλαιών ανθρώπων με έναν εξόχως συναρπαστικό, ενίοτε προσεκτικά μυθοπλαστικό και εν τέλει όντως συγκινητικό τρόπο.»

Μανόλης Κορρές, Αρχιτέκτονας, Καθηγητής Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο